

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2021-43-9

УДК 330.1

Шацька З.Я.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та сфери обслуговування
Київського національного університету технологій та дизайну
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1600-1481>
E-mail: shatskaya@ukr.net

НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ПРОСТОРИ

Стаття присвячена дослідженню науково-методологічних основ інтеграцій підприємств та формування підприємницьких структур. Досліджено економічні закони та наукові принципи, сформовані вітчизняними та закордонними науковцями, які застосовуються для управління сучасним підприємством. Систематизовано економічні закони, до яких віднесено: закон відповідності розвитку виробничих відносин рівню продуктивних сил; закон вартості та закон попиту і пропозиції; закон породження монополій концентрацією виробництва, що створюють підґрунтя для формування підприємницьких структур. Виокремлено методологічні принципи інтеграції підприємств та формування підприємницьких структур, які запропоновано систематизувати на три категорії: системоутворюючі, структуроутворюючі, процесоутворюючі.

Ключові слова: підприємницька структура, наукові закони, структуроутворюючі принципи, системоутворюючі принципи, процесоутворюючі принципи, методологія управління.

Шацькая З.Я. НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР В ГЛОБАЛИЗИРОВАННОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Статья посвящена исследованию научно-методологических основ интеграции предприятий и формирования предпринимательских структур. Исследованы экономические законы и научные принципы, сформированные отечественными и зарубежными учеными, которые применяются для управления современным предприятием. Систематизированы экономические законы, к которым отнесены: закон соответствия развития производственных отношений и уровня производительных сил; закон стоимости и закон спроса и предложения; закон порождения монополий концентрацией производства, которые создают основу для формирования предпринимательских структур. Выделены методологические принципы интеграции предприятий и формирования предпринимательских структур, которые предложено систематизировать на три категории: системообразующие, структурообразующие, процессообразующие.

Ключевые слова: предпринимательская структура, научные законы, структурообразующие принципы, системообразующие принципы, процессообразующие принципы, методология управления.

Shatskaya Zorina. SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF FORMATION OF BUSINESS STRUCTURES IN THE GLOBALIZED SPACE

The article is devoted to the study of scientific and methodological foundations of enterprise integration and the formation of business structures in today's globalized space. The economic laws and scientific principles formed by domestic and foreign scientists, which are used to manage a modern enterprise, are studied. Systematized economic laws, which include: the law of compliance with the development of production relations and the level of productive forces; the law of value and the law of supply and demand; the law of the creation of monopolies by the concentration of production, which create the basis for the formation of business structures. The methodological principles of integration of enterprises and formation of business structures are singled out, which are proposed to be systematized into three categories: system-forming, structure-forming, process-forming. The system-forming principles that help to form the business structure as a whole complex object include the following principles: organized self-organization; systematicity; consent; relativity; universality of the system; self-development; functional integration; synergism; determinism; voluntariness; legitimacy; adequacy. The principles that help to form the organizational structure of the business structure (structure-forming principles) include: organizational integrity; complexity; decentralization; multifaceted; network organization of production and distribution of products; isomorphism; timeliness; consistency of interests; leadership. Process-forming principles that help to effectively implement the process of enterprise integration include the following principles: adaptability; emergence; interaction with the external environment; efficiency; economic feasibility; progressivity; selectivity; diversification; corporatism; monitoring. It is proved that in the process of enterprise integration and formation of business structures the implementation of one or another principle of integration should be carried out in coordination with other principles.

Keywords: business structure, scientific laws, structure-forming principles, system-forming principles, process-forming principles, management methodology.

Постановка проблеми. При вирішенні складних проблем інтеграції підприємств та формування підприємницьких структур, які об'єктивно виникають в процесі мікро- та макроекономічного розвитку економіки знань, так і різних сфер суспільного життя, важливого значення набуває чітка теоретична обґрунтованість та рівень розвитку наукового знання у площині розроблення (удосконалення) методології оцінювання та визначення ефективності

інтеграції підприємств з формуванням підприємницьких структур. Під підприємницькою структурою будемо розуміти цілісну складну відкриту інтегровану систему, що функціонує у динамічному глобалізованому середовищі на основі поєднання матеріальних і нематеріальних інтересів підприємств-учасників з метою прискорення спільного розвитку за рахунок пришвидшення процесів комерціалізації спільної інноваційної діяльності [11]. Перш за все

сказане стосується досконалості вирішення питань ефективної організації управління інтеграційним процесом на рівні підприємств. Саме від нього залежать результати перетворення не лише на рівні підприємства, в окремій сфері, а й в національній економіці, загалом. Звідси і підвищена увага до фундаментальних проблем теорії та методології інтеграції підприємств з формуванням підприємницьких структур.

На даний час відомими є переважна більшість принципів управління підприємством, що формалізовані у науковому доробку фахівців з економіки та менеджменту з точки зору як суб'єкта і об'єкта управління, так і підприємства в цілому, теоретично можливі та необхідні для використання при організації процесу інтеграції підприємств з формуванням підприємницьких структур. Разом із тим, процес інтеграції підприємств є складним і унікальним процесом у динамічних умовах зовнішнього середовища, вимагає глибокого і всебічного аналізу, заглиблення у сутність проблематики, системного та структурно-логічного підходу до врахування або не врахування тих чи інших деструктивних чинників зовнішнього середовища, науково-обґрунтованого передбачення наслідків інтеграції тощо [11–13]. Тож, зазначені обставини диктують необхідність дослідження фундаментальних питань методології інтеграції, які, на авторське переконання, слід виконувати за комплексного використання принципів, акумульованих в межах теорій систем, інтеграції, синергетики, стратегічного менеджменту, управління бізнес-проектами, конфліктів, ризиків, глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічною основою дослідження є наукові праці і публікації провідних українських та зарубіжних науковців із проблем функціонування, інтеграції та розвитку підприємств в умовах глобалізації Основним завданням методології дослідження є процес пізнання та удосконалення системи принципів, методів, правил та норм, які вже сформовані як у закордонних, так і у українських бізнес-моделях інтеграції підприємств та перевірені з часом. Багатокритеріальність інтеграційних процесів, а також складна ієрархічна будова і багатофункціональність інтегрованих структур у різних сферах економіки обумовлюють необхідність розробки керуючих принципів інтеграції підприємств з формуванням підприємницьких структур. Окремі методологічні принципи інтеграції підприємств на різних управлінських рівнях обґрунтовано, систематизовано і розкрито у наукових роботах вітчизняних дослідників, серед яких: Василенко А.В., Гуторов А.О., Жигалкевич Ж.М., Іжевський П.Г., Каганець І., Конрад Ю.В., Мазур А.Г., Николук О.М., Одрехівський М.В., Проценко А.В., Шевцова Г.З., Шевчук О.А. та інші. Результативність і ефективність управління процесом інтеграції з формуванням підприємницьких структур зна-

чною мірою залежать від того, яких принципів дотримуються керівники підприємств, приймаючи управлінські рішення щодо інтеграції, і які методи вони застосовують для їх реалізації. Правильний вибір керуючих принципів забезпечить досягнення бажаного результату інтеграції підприємств з найменшими зусиллями та витратами щодо формування підприємницьких структур.

Метою дослідження є узагальнення економічних законів та розробка керуючих принципів інтеграції підприємств з формуванням підприємницьких структур.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Наукова методологія інтеграції підприємств та формування підприємницьких структур, перш за все, повинна ґрунтуватися на дії об'єктивних економічних законів та наукових принципів. До основних законів, що регулюють процеси інтеграції на рівні підприємств можна віднести:

- закон відповідності розвитку виробничих відносин рівню і рівню продуктивних сил, згідно з яким розвиток продуктивних сил зумовлює підвищення ефективності виробничих відносин на інтегрованому підприємстві; закон зростання продуктивності праці забезпечує більш ефективне використання персоналу інтегрованого підприємства. Ці закони, як всезагальні економічні закони, що відображають постійні внутрішні зв'язки, однакові для всіх суспільних форм, які притаманні усім суспільним способам виробництва, у тому числі і інтегрованого виробництва;

- закон вартості та закон попиту і пропозиції, як загальні економічні закони, що характеризують відносини економічної власності в процесі інтеграції підприємств і формування підприємницьких структур;

- закон породження монополій концентрацією виробництва, як стадійний економічний закон, що трансформує процеси інтеграції з мікро- на макрорівень.

Для забезпечення ефективного управління процесом інтеграції з формуванням підприємницьких структур пропонується застосовувати загальні та спеціальні принципи управління. Для цього можна застосовувати такі базові принципи дослідження економічних об'єктів: оптимальності, наукової обґрунтованості, системності, об'єктивності, динамічності, безперервності, конструктивності (табл. 1).

Принцип оптимальності передбачає комплексну оцінку шляхів інтеграції підприємств за різними критеріями виходячи з позиції досягнення необхідного (бажаного) або прийнятого результату з можливих альтернативних варіантів в різні проміжки часу. Принцип наукової обґрунтованості базується на застосуванні законів економічного та науково-технічного розвитку в контексті діяльності окремого підприємства, дозволяє врахувати об'єктивні умови та його специфічні риси в процесі інтеграції. Загалом, «з розвитком теорії і методів менеджменту

Таблиця 1

Загальні методологічні принципи інтеграції підприємств та формування підприємницьких структур

Базовий принцип	Сутність та зміст принципу
Оптимальності	комплексна оцінка шляхів інтеграції підприємств за різними критеріями виходячи з позиції досягнення необхідного (бажаного) або прийняттого результату в різні проміжки часу
Наукової обґрунтованості	застосування законів економічного та науково-технічного розвитку в контексті діяльності окремого підприємства, дозволяє врахувати об'єктивні умови та його специфічні риси в процесі інтеграції і формування підприємницьких структур
Об'єктивності	при дослідженні процесу інтеграції підприємств слід використовувати тільки достовірну інформацію про поточний стан підприємств в умовах динамічного зовнішнього середовища
Динамічності	дає змогу розглядати процес інтеграції підприємств не у статичності, а в постійному розвитку у просторі і часі з урахуванням постійного підвищення вимог до цього процесу
Безперервності	діяльність підприємств, що інтегруються не призупиняється, а переходить на інший рівень шляхом формування підприємницької структури, діяльність якої буде тривати і надалі у напрямі сталого розвитку
Конструктивності	спрямованість менеджменту підприємств, що інтегрується, на надання реальних до виконання і спрямованих на конструктивну взаємодію з іншим підприємством рекомендацій щодо формування підприємницьких структур

Джерело: складено автором

підвищується рівень управлінських рішень, рівень їх обґрунтованості та своєчасності» [1].

Принцип об'єктивності полягає в тому, що при дослідженні процесу інтеграції підприємств слід використовувати тільки достовірну інформацію про поточний стан підприємств в умовах динамічного зовнішнього середовища. Застосування цього принципу повинно базуватися на використанні таких оціночних показників, які мають однакову вимірність та є можливість їх порівнювати між підприємствами, що інтегруються. Проведення об'єктивної оцінки можливості інтеграції підприємств також повинно базуватися на неупередженості дій персоналу, відсутності упередженості в оцінці будь-яких процесів, не використанні власних суджень.

Принцип динамічності дає змогу розглядати процес інтеграції підприємств не у статичності, а в постійному розвитку у просторі і часі з урахуванням підвищення вимог до цього процесу в контексті глобалізованого середовища.

Принцип безперервності полягає в тому, що діяльність підприємств, що інтегруються не призупиняється, а переходить на інший рівень шляхом формування інтегрованої структури – підприємницької структури, діяльність якої буде тривати і надалі у напрямі її сталого розвитку.

Принцип конструктивності визначається як спрямованість менеджменту підприємства, що інтегруються, на надання реальних до виконання і спрямованих на конструктивну взаємодію з іншим підприємством рекомендацій щодо формування підприємницьких структур.

Застосування загальних принципів управління дасть змогу охарактеризувати процес інтеграції підприємств та формування підприємницьких структур, як економічного об'єкта. Враховуючи складність і динамічність процесу інтеграції підприємств, який відбувається одночасно і на рівні об'єднання бізнес-проце-

сів внутрішнього середовища підприємств та у зовнішньому середовищі, пропонується окремо розглядати спеціальні принципи управління процесом інтеграції. Такий підхід дасть змогу більш детального врахування всіх методологічних аспектів, які необхідні для здійснення ефективного процесу інтеграції та формування підприємницьких структур. Вважаємо, основою здійснення процесу інтеграції підприємств та формування підприємницької структури є головний принцип організації синергетичного менеджменту – «організована самоорганізація». Цей принцип «передбачає створення підприємницької структури, як цілісної системи, що спроможна до організації процесів самопорядкування й саморозвитку виробничих, економічних і соціальних структур (у нашому випадку – підприємств, що інтегруються) за рахунок інтегрованої взаємодії їхніх внутрішніх елементів і підсистем у просторі й часі в умовах динамічного зовнішнього середовища» [14]. Організована самоорганізація в процесі інтеграції підприємств забезпечить формування і розвитку підприємницької структури, як інтегрованої структури, на засадах синергетичного управління.

Застосування принципів теорії систем та системного підходу дає змогу представити формування ПС, як складну динамічну систему, що утворюється з підсистем – інтегрованих підприємств та дослідити взаємозв'язки між ними. Для цього можна використати такі принципи:

1. Принцип цілісності (системності). Відповідно даного принципу ПС, як інтегрована система, виявляє свою цілісність як конкретний об'єкт, в якого є граничні і якісні властивості. Як доведено у дослідженні [8] принцип цілісності орієнтує, передусім, на цілі функціонування інтегрованої структури, а не на власні цілі окремих учасників» При цьому сума властивостей ПС, як системи не дорівнює сумі влас-

тивостей підприємств, що її утворюють. Тому що «ціле більше суми його складових» [5]. З допомогою цього принципу здійснюється аналіз існуючих позицій підприємств, як систем до інтеграції і прогнозується їх майбутня поведінка в умовах динамічного зовнішнього середовища після інтеграції в надсистему (підприємницьку структуру).

2. Принцип згоди визначає, що цілі підсистем не повинні суперечити меті системи [5]. Виходячи з цього принципу, підприємство, яке має мету, що не збігається з метою створюваної підприємницьких структур, дезорганізує її створення і функціонування («збільшує ентропію системи»). Воно не може інтегруватися у підприємницьких структур, бо існує небезпека загибелі всієї підприємницьких структур.

3. Принцип релятивності системи вказує, що будь-який бізнес-процес підприємства, що підлягає об'єднанню можна розглядати з точки зору як системи, так і як не системи.

4. Принцип універсальності системи допомагає застосувати поняття «система» як до підприємств, що інтегруються, та і до підприємницьких структур у цілісності та взаємодії.

5. Принцип розвитку системи забезпечує постійні, незворотні, цілеспрямовані та законні зміни підприємств, що інтегруються з самостійного функціонування до спільного в системі підприємницьких структур, на основі поєднання процесів управління, виробництва, впровадження нової техніки, технології та організації праці, впровадження інновацій, тощо.

6. Принцип функціональної інтеграції згідно з яким «при ускладненні будови підприємницької структури, як системи в ній виникають нові властивості, які не мали самостійні підприємства до інтеграції». Окрім того, як зазначає Николук О.М. [8] цей принцип дає змогу «враховувати дуалізм цілей інтеграційного розвитку, який виникає у результаті протиріччя інтересів підприємницької структури у цілому та підприємств її учасників».

7. Принцип синергізму забезпечує перевищення ефекту від інтеграції підприємств у підприємницькі структури від сумарного ефекту, який отримують підприємства за самостійного господарювання. При цьому «синергізм стає першочерговим мотиватором інтеграції підприємств» [8].

8. Принцип детермінізму визначає, що «зміна стану системи зазвичай знаходиться поза межами самої системи» [5]. Іншими словами, зміна стану підприємства у процесі інтеграції завжди є наслідком впливу на нього світових процесів інтеграції та глобалізованого простору.

Якщо розглядати підприємницьку структуру, не тільки як складну економічну систему, а як соціально-економічну систему, то можна застосовувати до процесу інтеграції підприємств та формування підприємницьких структур принципи оптимальної організації соціальних систем. У дослідженні [9] до таких принципів пропонується відносити: гуманізму

(людяності); центрально-периферійного управління; демократичного вибору керівників; кількісної оптимізації підрозділів і працівників у них; територіально-виробничого управління; демократичного розподілу відрахувань і справедливого розподілу благ; розумної достатності управлінських функцій (їхнього розподілу між ієрархічними рівнями управління); надійності та стійкості (виживання); прогнозування та планування; вільного обміну інформацією; свободи; стабілізації; узгодженості.

З точки зору теорії інтеграції основними принципами інтеграції підприємств та формування підприємницьких структур є такі:

- принцип взаємопов'язаності методів управління – визначає, що рівні управління підприємницькою структурою взаємопов'язані і підпорядковуються меті її управління;

- принцип комплексності – забезпечує функціональну інтеграцію, яка передбачає вирішення завдань, що належать до різних об'єктів і рівнів управління підприємств, що інтегруються у підприємницьку структуру;

- принцип децентралізованості (паритетності) – вдосконалення управління обов'язково поширюється на всі рівні підприємницької структури;

- принцип багатоаспектності – дає змогу поєднати місії та цілі підприємств, що інтегруються у підприємницьку структуру;

- принцип ізоморфізму (інтегрованого цілого) – припускає необхідність однаковості будови керуючої та керованої систем підприємств, що інтегруються у підприємницьку структуру;

- типовість моделей управління – полягає у виділенні цілісних елементів і систем для ефективного формування підприємницької структури, як більш складної системи.

При формуванні спеціальних принципів управління процесом інтеграції і формуванні підприємницьких структур у зовнішньому середовищі можна скористатися також принципами формування і реалізації інтеграційних відносин, що наведені у [2] а саме: принципи зацікавленості суб'єктів інтеграційних відносин; добровільної участі в інтеграційному процесі; цілісності і субординації умов інтеграції; єдності об'єкту і суб'єкту інтеграційних відносин; розвитку інтеграційних відносин; поступовості процесу інтеграції на всіх рівнях ієрархії економічних систем. У дослідженні Николук О.М. [8] акцентується увага на необхідності врахування в процесі інтеграції таких принципів, як: емерджентності; взаємодії із зовнішнім середовищем; цільової активності.

Окрім вищевикладених принципів інтеграції підприємств, доцільним є врахування спеціальних принципів, що у дослідженні [7] виокремлені з точки зору розвитку аграрно-промислової інтеграції, але які також актуальні при об'єднанні підприємств у підприємницькі структури, а саме: «добровільність вибору партнера; економічна доцільність, що

дозволяє узгодити склад підприємств-учасників інтегрованої структури; ефективності державного регулювання інтеграційного процесу; добровільності інтеграції підприємств-учасників, що утворюють підприємницьку структуру; цілісності будови інтегрованих структур; виділення материнської та дочірніх підприємств у складі підприємницької структури; рівність економічних умов підприємств-учасників інтегрованої структури; залучення до процесу інтеграції торговельного капіталу, що забезпечить розвиток підприємницької структури».

Окремі принципи формування кластерів взаємодіючих підприємств, наведені у дослідженні [3] також є актуальними і при інтеграції підприємств у підприємницькі структури, до яких відносяться: легітимності; своєчасності; цілеспрямованості; прогресивності; ефективності; адекватності; адаптивності. Специфічними принципами інтеграції з точки зору автора є принципи: довгострокової взаємодії; диверсифікації; узгодженості інтересів; селективності; корпоративності; саморозвитку. Деякі інші принципи кластерної організації виробництва наведені у [10] також слід враховувати при інтеграції підприємств у підприємницькі структури серед яких: спільність для всіх учасників бренду; наявність лідера (інтегратора) – великого підприємства або міжгосподарського утворення, що визначає довготривалу стратегію всіх учасників підприємницької структури; добровільність і відкритість членства в підприємницькій структурі самостійних підприємств; тісна взаємодія підприємницької структури з органами влади та місцевого самоврядування на засадах приватно-державного партнерства.

У дослідженні [4] визначено принципи інтеграції підприємств з точки зору особливостей взаємодії підприємств у підприємницькій мережі. До таких принципів автор відносить: неформальність, як безперервність взаємозв'язків між учасниками мережі, для усунення протиріч, конфліктів та невизначеності в процесі інтеграції; безперервність, як довгостроковий процес формування міжособистісних контактів підприємств-учасників підприємницької структури; симетрія, за якою відносини між підприємствами-учасниками тотожні з точки зору врахування ініціатив та інтересів кожної сторін; складність, яка обумовлена кількістю підприємств-учасників, задіяних в підприємницьку структуру, статусів, очікувань та інтересів з іншого; адаптації управлінських процесів, як ефективна взаємодія між підприємствами-учасниками; конкуренція, як організація співпраці між підприємствами-учасниками підприємницької структури на партнерських, а не конкурентних засадах; соціальна взаємодія, яка сприяє розвитку соціальної взаємодії між окремими особами або групами осіб від кожної зі сторін. Мережевий принцип організації виробництва і розподілу продукції, що однією зі специфічних рис виробничої інтеграції сучас-

них підприємств, що доведено у дослідженні Конрад Ю.В. Цей принцип дає змогу підприємствам-учасникам підприємницької структури сформулювати нові інноваційні напрями виробництва і реалізації продукції за рахунок співпраці, що створює можливість для формування нових конкурентних переваг підприємницької структури [6].

Водночас, необхідною умовою формування методології інтеграції підприємств з формуванням підприємницьких структур є визначення низки спеціальних принципів, що характеризують системно-структурний підхід як конкретний науковий метод, запропонований Шевчук О.А. [15]. На погляд автора такими принципами є: цілевстановлення, як формування мети, під впливом якої здійснюється функціонування і інтеграція підприємств в інтегровану структуру; принцип цілісності (емержентності), за якого кожне підприємство-учасник підприємницької структури виступає окремою самостійною системою в навколишньому середовищі; принцип множинності, при якому опис підприємств-учасників підприємницької структури здійснюється на різних ієрархічних рівнях; принцип інерційності, за якого незначні відхилення у процесі функціонування підприємств-учасників не супроводжуються якісними змінами у функціонуванні всієї підприємницької структури; принцип моніторингу визначення стану підприємницької структури в певні проміжки часу.

Узагальнено досліджені спеціальні принципи інтеграції підприємств, сформовані вітчизняними науковцями, виокремимо найбільш придатні для формування підприємницьких структур та згрупуємо їх на: системоутворюючі, структуроутворюючі, процесоутворюючі принципи (табл. 2).

До системоутворюючих принципів віднесемо спеціальні принципи, що допомагають при здійсненні процесу інтеграції та управлінні підприємницькою структурою. Вони передбачають виокремлення тих властивостей підприємств, що є необхідною передумовою для їх інтеграції. Структуроутворюючі принципи забезпечують формування будови (організаційної структури) підприємницької структури, як статичної системи. Процесоутворюючі принципи є основою здійснення інтегрованих бізнес-процесів на всіх рівнях управління підприємницькою структурою, як динамічної системи.

Висновки. Процес інтеграції підприємств з формуванням підприємницької структури є складним процесом, який повинен здійснюватися на основі загальних економічних законів та спеціальних методологічних принципів, які забезпечать ефективність цього процесу. Зазначимо, що в процесі інтеграції підприємств та формування підприємницьких структур реалізація того чи іншого принципу інтеграції має проводитися узгоджено з іншими принципами. Таким чином, сукупність законів та загальних і спеціальних наукових принципів формують

Таблиця 2

**Спеціальні методологічні принципи інтеграції підприємств
та формування підприємницьких структур**

Спеціальний принцип	Сутність та зміст принципу
СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ПРИНЦИПИ	
організованої самоорганізації	формування і розвиток ПС, як інтегрованої структури, на засадах синергетичного управління
системності	ПС, як інтегрована система, виявляє свою цілісність як конкретний об'єкт, в якого є граничні і якісні властивості
згоди	підприємство, яке має мету, що не збігається з метою створюваної ПС, дезорганізує створення ПС
релятивності	вказує, що будь-який бізнес-процес підприємства, що підлягає об'єднанню можна розглядати з точки зору як системи, так і як не системи
універсальності системи	допомагає застосувати поняття «система» як до підприємств, що інтегруються, та і до ПС
саморозвитку	забезпечує постійні, незворотні, цілеспрямовані та закономірні зміни підприємств, що інтегруються з самостійного функціонування до спільного, на основі поєднання процесів управління, впровадження нової техніки, технології та організації праці, впровадження інновацій
функціональної інтеграції	при ускладненні структури ПС в ній виникають додаткові властивості, які не були притаманні підприємствам до інтеграції
синергізму	перевищення ефекту від інтеграції у ПС сумарного ефекту, який отримують підприємства за самостійного господарювання
детермінізму	зміна стану підприємства у процесі інтеграції завжди є наслідком впливу на нього світових процесів інтеграції та глобалізації
добровільності	передбачає вибір партнера та здійснення процесу інтеграції підприємств на добровільних засадах
легітимності	діяльність ПС в межах законодавства країни
адекватності	відповідність процесу інтеграції підприємств поставленим цілям ПС
СТРУКТУРОУТВОРЮЮЧІ ПРИНЦИПИ	
організаційної цілісності	формує єдність та інтеграцію методів управління та їх взаємозв'язок загальною метою управління ПС
комплексності	взаємоузгодження цілей і завдань між підприємствами, що інтегруються в ПС
децентралізованості (паритетності)	взаємоузгодженості управлінських процесів на всіх рівнях управління підприємств-учасників та ПС
багатоаспектності	дає змогу поєднати місії та цілі підприємств, що інтегруються
мережевої організації виробництва	забезпечує виробничу інтеграцію і розподіл продукції ПС
своєчасності	скорочення часового періоду реалізації проекту інтеграції
ізоморфізму (інтегрованого цілого)	необхідність однаковості будови керуючої та керованої систем підприємств, що інтегруються
узгодженості інтересів	ефективність взаємодії всіх підприємств, що інтегруються
лідерства	наявність підприємства-інтегратора, що визначає місію, бачення та стратегію всіх учасників ПС
ПРОЦЕСОУТВОРЮЮЧІ ПРИНЦИПИ	
адаптивності	приспосованість процесу інтеграції підприємств до змін зовнішнього середовища
емерджентності	створення нових компетенцій як джерел конкурентних переваг ПС, які були недоступні самостійно функціонуючим підприємствам
взаємодії із зовнішнім середовищем	формування здатності ПС до динамічних перетворень як реакції на зміни середовища
економічної доцільності	оптимізація бізнес-процесів підприємств з бізнес-процесами ПС
ефективності	отримання граничної вигоди ПС від виділення ресурсів для інтеграції
прогресивності	інноваційна орієнтованість підприємств в процесі інтеграції
диверсифікації	розвиток ПС на основі освоєння виробництва нових товарів та послуг, впровадження нових технологій виробництва
селективності	вибірковість необхідних для об'єднання бізнес-процесів підприємств, що інтегруються
корпоративності	формування корпоративної культури ПС на основі сильних сторін корпоративних культур підприємств-учасників
моніторингу	безперервного дослідження і визначення стану ПС в певні проміжки часу

Джерело: складено автором

наукову методологію інтеграції як економічної категорії і забезпечують формування підприємницької структури, як інтегрованого складного угруповання, що доцільно здійснювати на існуючому науково-теоретичному підґрунті.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Василенко А.В. Менеджмент устійчивого розвитку підприємства : монографія. Київ : ЦУЛ, 2005. 648 с.
2. Гуроров А.О. Розвиток інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки : монографія. Київ : ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2016. 484 с.
3. Жигалкевич Ж.М. Актуальність інтеграції взаємодіючих виробництв. *Економічний вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут*. 2015. № 12. С. 273–279. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/download/45542/41774> (дата звернення: 12.07.2021).
4. Іжевський П.Г. Управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК : дис. ... д-ра економ. наук : 08.00.03 / Подільський державний аграрно-технічний університет. Кам'янець-Подільський, 2019. 471 с.
5. Каганець І. Системи і системні принципи. *Народний оглядач*. 2015. № 10. URL: <https://www.ar25.org/article/systemy-i-systemni-pryncypury.html> (дата звернення: 12.07.2021).
6. Конрад Ю.В. Міжнародна виробнича інтеграція підприємств: переваги та недоліки. *Sophus. Науковий клуб*. URL: http://sophus.at.ua/publ/2015_10_30_kampodilsk/sekcija_section_3_2015_10_30/mi (дата звернення 12.07.2021).
7. Мазур А.Г. Науково-теоретичні засади формування аграрно-промислової інтеграції в аграрній економіці. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія Економічні науки*. 2010. № 4. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/6138.pdf> (дата звернення: 12.07.2021).
8. Николіук О.М. Методичні основи моделювання інтеграційних процесів сільськогосподарських підприємств. *Житомирський національний агроекологічний університет*. 2016. № 3(2). С. 29–35. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/piprp_2016_3%282%29_8.pdf (дата звернення: 12.07.2021).
9. Одрехівський М.В. Методологічні принципи організації та інтеграції рекреаційних інноваційних підприємств до ринкової економіки. *Регіональна економіка*. 2011. № 2. С. 69–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2011_2_10 (дата звернення: 12.07.2021).
10. Проценко А.В. Формування системи інтеграції науки і виробництва в хмелярстві : дис. канд. екон. наук : 08.00.03 / Житомирський національний агроекологічний університет. Житомир. 2015. 233с. URL: http://www.znau.edu.ua/images/data2/nauka_innovation/specializovana_vchena_rada/d_14_083_02/procenko_a_v/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%90.%D0%92.pdf (дата звернення: 12.07.2021).
11. Шацька З.Я. Сутність дефініції поняття «підприємницька структура» та підходи до її трактування. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки*. 2018. № 6 (129). С. 111–124. DOI: 10.30857/2413-0117.2018.6
12. Шацька З.Я. Вплив інтеграційних чинників макросередовища в контексті формування підприємницьких структур. *Підприємництво та інновації*. 2020. Випуск 13. С. 67–74. URL: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/issue/view/31/70> (дата звернення 12.07.2021).
13. Шацька З.Я. Систематизація інтеграційних чинників мегасередовища в контексті формування підприємницьких структур. *Держава та регіони. Серія Економіка та підприємництво*. 2020. № 3(114). С. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-3-29> (дата звернення: 12.07.2021).

14. Шевцова Г.З. Синергетичний менеджмент підприємств: монографія. Київ : НАН України, Ін-т економіки промисловості, 2016. 454 с.
15. Шевчук О.А. Методологічні принципи формування бізнес-лідерства підприємств на ринку. *Науково-інформаційний вісник. Економіка*. 2015. № 12. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/12-29-15.pdf> (дата звернення: 12.07.2021).

REFERENCES:

1. Vasylenko A.V. (2005) *Menedzhment ustoichyvoho rozvytyia predpriyatiya : monohrafiya* [Enterprise sustainability management]. Kyiv: TsUL. (in Russian)
2. Hutorov A.O. (2016) *Rozvytok intehratsiinykh vidnosyn v ahrarnomu sektori ekonomiky* [Development of integrated wages in the agricultural sector of the economy]. Kyiv : TOV «SIK HRUP UKRAINA». (in Ukrainian)
3. Zhyhalkevych Zh.M. (2015) Aktualnist intehratsii vzaiemodiuchykh vyrobnytstv. [Relevance of integration of interconnected virobnyts]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy Kyivskiy politekhnichnyi instytut* [Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine Kyiv Polytechnic Institute] (electronic journal), vol. 12. pp. 273–279. Available at: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/download/45542/41774> (accessed 12 July 2021).
4. Izhevskiy P.H. (2019) Upravlinnia merezhevoiu vzaiemodiieiu v biznes-systemakh ta biznes-protseakh pidpriemstv APK [Management of low-level interaction in business systems and business processes of agricultural enterprises] (PhD Thesis), Kamianets-Podilskiy : Podilskiy derzhavnyi ahrarno-tekhnichnyi universytet.
5. Kahanets I. (2015) Systemy i systemni pryncypy. [System and system principle]. *Narodnyi ohlyadach* [People's oglyadach] (electronic journal), vol. 10. Available at: <https://www.ar25.org/article/systemy-i-systemni-pryncypy.html> (accessed 12 July 2021).
6. Konrad Yu.V. (2015) Mizhnarodna vyrobnycha intehratsii pidpriemstv: perevahy ta nedoliki [International Virobnicha of Industrial Enterprises Integration]. *Sophus. Naukovi klub* [Sophus. Science club] (electronic journal). Available at: http://sophus.at.ua/publ/2015_10_30_kampodilsk/sekcija_section_3_2015_10_30/mizhnarodna_vyrobnycha_integraciji_pidpriemstv_perevagi_ta_nedoliki/104-1-0-1560 (accessed 12 July 2021).
7. Mazur A.H. (2010) Naukovo-teoretychni zasady formuvannya ahrarno-promyslovoi intehratsii v ahrarnii ekonomitsi [Naukovo-teoretychni zasady formuvannya agrarno-promyslovoi integriaciyi v agrarnij ekonomitsi]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Seriya Ekonomichni nauky* [Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Seriya Ekonomichni nauky] (electronic journal), vol. 4 Available at: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/6138.pdf> (accessed 12 July 2021).
8. Nykoliuk O.M. (2016) Metodychni osnovy modeliuvan- nia intehratsiinykh protsesiv silskohospodarskykh pid- priemstv [Methodical bases of modeling of integration processes of agricultural enterprises]. *Zhytomyrskiy nacio- nalnyj agroekologichnyj universytet* [Zhytomyr National Agroecological University] (electronic journal), Available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAG E_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/piprp_2016_3%282%29_8.pdf (accessed 12 July 2021).
9. Odrakhivskiy M.V. (2011) Metodolohichni pryncypy orhani- zatsii ta intehratsii rekreatsiinykh innovatsiinykh pidpriemstv do rynkovoї ekonomiky [Methodological principles of organi- zation and integration of recreational innovative enterprises into a market economy]. *Rehionalna ekonomika* [Regional economy] (electronic journal), vol. 2, pp. 69–77. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/_2011_2_10 (accessed 12 July 2021).
10. Protsenko A.V. (2015) Formuvannya systemy intehratsii nauky i vyrobnytstva v khmeliarstvi [Formation of a system of integration of science and production in hop growing] (PhD

- Thesis), Zhytomyr: Zhytomyrskyi natsionalnyi ahroekologichnyi universytet.
11. Shatska Z.Ia. (2018) Sutnist definitsii poniattia «pidpriemnytska struktura» ta pidkhody do yii traktuvannia [The essence of the definition of "business structure" and approaches to its interpretation]. *Visnyk KNUVD. Serija «Ekonomiczni nauky»* [Bulletin of KNUVD. Economic Sciences Series] (electronic journal), vol. 6(129), pp. 111–124. DOI: 10.30857/2413-0117.2018.6 (accessed 12 July 2021).
  12. Shatska Z.Ia. (2020) Vplyv intehratsiinykh chynnykiv makrosередovishcha v konteksti formuvannia pidpriemnytskykh struktur [Influence of integration factors of macroenvironment in the context of formation of business structures]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii* [Entrepreneurship and innovation] (electronic journal), vol. 13, pp. 67–74. Available at: <http://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/issue/view/31/70> (accessed 12 July 2021).
  13. Shatska Z.Ia. (2020) Systematyzatsiia intehratsiinykh chynnykiv mehaseredovishcha v konteksti formuvannia pidpriemnytskykh struktur [Systematization of integration factors of the macroenvironment in the context of formation of business structures]. *Derzhava ta rehiony. Serija Ekonomika ta pidpriemnytstvo* [State and regions. Series Economics and Entrepreneurship] (electronic journal), vol. 3(114), pp. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-3-29> (accessed 12 July 2021).
  14. Shevtsova H.Z. (2016) *Synerhetychnyi menedzhment pidpriemstv: monohrafiia* [Synergetic management of enterprise] Kyiv: NAN Ukrainy, In-t ekonomiky promyslovosti. (in Ukrainian)
  15. Shevchuk O.A. (2015) Metodolohichni pryntsypy formuvannia biznes-liderstva pidpriemstv na rynku [Methodological principles of business leadership of enterprises in the market]. *Naukovo-informatsiyni visnyk. Ekonomika* [Scientific information bulletin. Economy] (electronic journal), vol. 12. Available at: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/12-29-15.pdf> (accessed 12 July 2021).

*Стаття надійшла до редакції 28.07.2021.
The article was received 28 July 2021.*